

УДК 657.37; 336.71

Амбарчян М.С.,

аспірант,

кафедра обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ БАНКІВ: СУТЬ І СУБ'ЄКТИ ФОРМУВАННЯ

В статті розглянуто суть і ознаки консолідованої фінансової звітності банків та визначено суб'єкти її формування. Автором запропоновано визначення поняття консолідованої фінансової звітності банків та виявлено взаємозв'язок між процесами консолідації в банківській сфері та консолідації фінансової звітності банків.

Ключові слова: консолідована фінансова звітність банків, банківська група, спільно контрольоване підприємство.

Амбарчян М.С.

КОНСОЛИДИРОВАННАЯ ФИНАНСОВАЯ ОТЧЕТНОСТЬ БАНКОВ: СУТЬ И СУБЪЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ

В статье рассмотрено суть и признаки консолидированной финансовой отчетности банков и определено субъекты ее формирования. Автором предложено определение понятия консолидированной финансовой отчетности банков и выявлено взаимосвязь между процессами консолидации в банковской сфере и консолидации финансовой отчетности банков.

Ключевые слова: консолидированная финансовая отчетность банков, банковская группа, совместно контролируемое предприятие.

Ambarchyan M.S.

BANKING CONSOLIDATED FINANCIAL STATEMENTS: THE ESSENCE AND THE SUBJECTS OF CONSTRUCTION

The essence, the characteristics of banking consolidated financial statements and the subjects of construction of statements are overviewed in the article. The definition of banking consolidated financial statements is offered by the author. The intercommunication between the process of consolidation in banking branch and the process of banking financial statements consolidation is revealed.

Key words: banking consolidated financial statements, banking group, joint venture.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сучасному етапі основною тенденцією банківського сектору України є прискорення процесів консолідації капіталу. Наслідком цієї тенденції є утворення декількох типів банківських формувань, які різняться за способом створення, юридичною формою та економічним змістом. Оскільки сучасна нормативно-законодавча база містить цілу низку актів, що регулюють різні аспекти процесу консолідації фінансової звітності банків, виникає необхідність в формулюванні поняття консолідованої фінансової звітності банків та визначенні видів банківських формувань, утворених внаслідок консолідації в банківському секторі, що зобов'язані скласти консолідовану фінансову звітність або приймають участь у її формуванні.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження у сфері консолідації фінансової звітності здійснюються численними українськими та іноземними вченими, серед яких В.М. Костюченко, М.Р. Лучко, О.С. Герасименко, В.П. Онищенко, З.М. Алієв, М.В. Бочкарьова, В.-О. Мюллер, А.-Е.

Танас. Вивченням питань консолідації банківського капіталу займається низка учених, серед яких М.В. Остролуцький, М.С. Литвиненко, З.М. Васильченко, В.В. Козюк.

Цілі статті. Стаття складена з метою вирішення таких завдань: формулювання визначення поняття «консолідована фінансова звітність банків»; виявлення ознак суб'єктів формування консолідованої фінансової звітності; визначення суб'єктів, які формують або приймають участь у формуванні консолідованої фінансової звітності банків; розгляд взаємозв'язку між процесом консолідації капіталу та процесом консолідації фінансової звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Поняття «консолідована фінансова звітність» не має однозначного тлумачення в національних та міжнародних нормативних актах, які застосовуються для регулювання діяльності банківських установ. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», консолідована фінансова звітність – фінансова звітність, яка відображає фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів юридичної особи та її дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці [1]. В МСФЗ 10 «Консолідовані фінансові звіти» визначено, що консолідовані фінансові звіти – це фінансові звіти групи, подані як фінансові звіти єдиного підприємства [2]. В МСФЗ 11 «Спільна діяльність» зазначається, що учасник спільного підприємства має наводити в консолідованих фінансових звітах інформацію про обсяг власної частки в капіталі спільно контролюваного підприємства [3]. Отже, підсумувавши вище сказане, можна визначити, що банківська консолідована фінансова звітність – фінансова звітність, що складається: 1) материнським банком і містить показники материнського та його дочірніх, асоційованих банків; 2) банком, що має частку в спільно контролюваному з іншими банками підприємстві.

На основі поданих визначень можна зробити такі висновки щодо ознак суб'єктів формування банківської консолідованої фінансової звітності: 1) консолідована фінансова звітність складається на основі даних про результати діяльності декількох компаній, які діють як єдина економічна одиниця; 2) компанії залишаються відокремленими юридичними особами; 3) між юридичними особами існує зв'язок «материнський банк – дочірня (асоційована) компанія» або «контролюючий учасник – спільний контроль»; 4) консолідована звітність подається банком, що виконує роль материнського банку або контролюючого учасника (рис. 1).

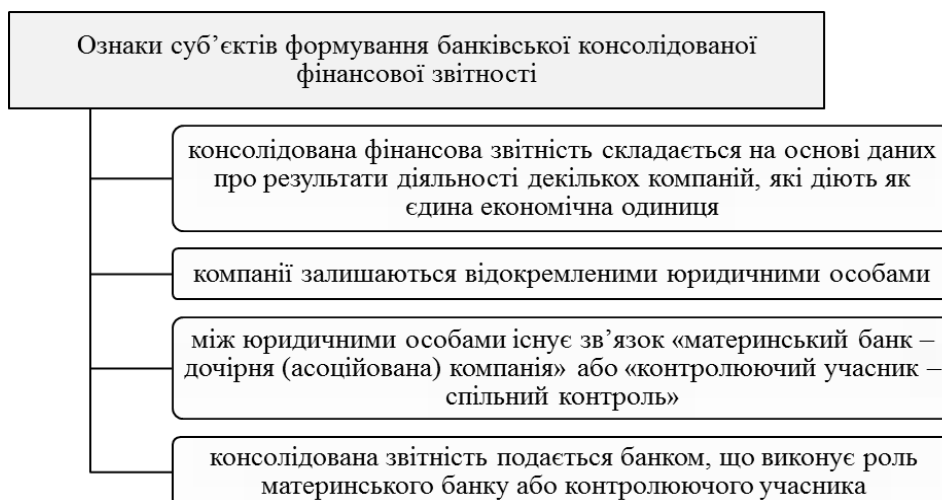

Рис. 1. Ознаки суб'єктів формування банківської консолідованої фінансової звітності

Консолідація в банківській сфері – об'єднання або злиття банків та інших фінансових та нефінансових компаній, поєднання їхніх дій, інтересів, капіталів з метою досягнення певних економічних цілей. В національних та міжнародних нормативних актах існує декілька термінів для позначення банківських формувань, утворених в результаті консолідації в банківській сфері (табл. 1). З огляду на це, виникає необхідність у визначенні серед цих термінів понять, які можна використовувати для позначення суб'єктів формування банківської консолідованої фінансової звітності.

Таблиця 1

Термінологічне позначення банківських формувань

Термін	Визначення	Нормативний акт
1	2	3
Банківська група	група юридичних осіб, які мають спільного контролера, що складається: - з материнського банку та його українських та іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами; - з двох або більше фінансових установ та в якій сукупне середньоарифметичне значення активів банків (банку) за останні чотири звітних квартали становить 50 і більше відсотків сукупного розміру середньоарифметичних значень активів усіх фінансових установ, що входять до цієї групи, за цей період [4].	Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп
Група	материнська компанія і всі її дочірні підприємства [2].	МСФЗ 10 «Консолідовані фінансові звіти»
Спільно контрольоване підприємство	спільне підприємство, яке передбачає створення корпорації, товариства або іншої господарської одиниці, в якій кожний контролюючий учасник має частку [3].	МСФЗ 11 «Спільна діяльність»
Об'єднання бізнесу	Операція чи інша подія, в якій покупець отримує контроль за одним або кількома бізнесами. Операції, що їх іноді називають «істинними злиттями» або «злиттями рівних», також є об'єднанням бізнесу [5].	МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу»
Об'єднання підприємств	господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань [6].	Господарський Кодекс України

Проаналізувавши подані в табл. 1 тлумачення термінів, можна виявити, що всі банківські формування за способом утворення можна поділити на три групи: група 1 – отримані в результаті створення нової юридичної особи, при чому ліквіднуються або всі банки- та компанії-засновники, або частина з них: 1) угоди злиття – на основі активів, капіталу та зобов'язань первинно існуючих юридичних осіб утворюється нова юридична особа, а первинні юридичні особи ліквіднуються; 2) приєднання – активи, капітал та зобов'язання однієї чи декількох юридичних осіб приєднуються до активів, капіталу та зобов'язань іншої юридичної особи, а юридичні особи, що були приєднані –

ліквідуються [6] (об'єднання бізнесу, об'єднання підприємств); група 2 – отримані в результаті створення нової юридичної особи, при чому банки- та компанії-засновники залишаються відокремленими юридичними особами (спільно контрольоване підприємство, об'єднання підприємств); група 3 – в процесі створення формувань нова юридична особа не утворюється, а банки- та компанії-засновники залишаються окремими юридичними особами (банківська група, група, об'єднання бізнесу) (рис. 2).

Рис. 2. Класифікація термінів для позначення банківських формувань, утворених внаслідок консолідації в банківській сфері

Необхідність консолідації фінансової звітності банків виникає в результаті здійснення консолідації банківського капіталу, проте, консолідація банківського капіталу не обов'язково призводить до необхідності формування консолідованої фінансової звітності. Здійснивши співставлення зазначених в табл. 1 термінів з ознаками суб'єктів формування банківської консолідованої фінансової звітності, можна виявити, що у формуванні та поданні консолідованої фінансової беруть участь два типи банківських формувань: тип 1 (група 2), за якого створюється нова юридична особа, водночас банки- та компанії-засновники залишаються відокремленими юридичними особами; тип 2 (група 3), за якого створення нової юридичної особи не відбувається, а банки-та компанії-засновники залишаються відокремленими юридичними особами. Банківські формування, що відносяться до групи 1 пов'язані із реалізацією угод злиття та приєднання, внаслідок яких утворюється нова юридична особа, а всі або частина юридичних осіб, на основі яких вона була сформована – ліквідуються. Оскільки в результаті цього не виконується головна умова складання консолідованої звітності – існування декількох юридично відокремлених юридичних осіб, що функціонують як одна господарська одиниця, – такими банками консолідована звітність не складається.

Ознакою, яка спричинює кардинальну відмінність між банківськими формуваннями типу 1 і типу 2, є середовище складання консолідованої фінансової звітності та здійснення контролю за банківським формуванням: контроль за діяльністю банківських формувань типу 1 (спільно контрольоване підприємство) та формування консолідованої звітності щодо їхньої діяльності здійснюється за межами формувань; контроль за діяльністю банківських формувань типу 2 (банківська група) та формування консолідованої звітності щодо їхньої діяльності здійснюється в середині формувань. Отже, банківські групи є суб'єктами складання та подання консолідованої фінансової звітності, оскільки материнське підприємство складає звітність про діяльність всієї групи як єдиної економічної одиниці, а спільно контрольовані підприємства лише приймають участь у складанні консолідованої фінансової звітності, оскільки інформація про їхню діяльність включається до консолідованої фінансової звітності банків-спільних контролерів, які діють самостійно або у складі групи.

На основі викладеного вище можна сформулювати визначення консолідованої фінансової звітності банку та конкретизувати суб'єкт, що здійснює її складання та подання. Консолідована фінансова звітність банку – це фінансова звітність банківської групи або банку, який має спільно контрольоване з іншою юридичною особою підприємство, яка складається на основі інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів учасників групи або спільно контрольованих підприємств як єдиної економічної одиниці.

Висновки. Першочерговим завданням дослідження процесу консолідації фінансової звітності банків є визначення суті консолідованої фінансової звітності банків та суб'єктів процесу консолідації фінансової звітності банків. В результаті консолідації банківського капіталу виникають три типи банківських формувань: компанії, утворені внаслідок злиття або приєднання; спільно контрольовані компанії; банківські групи. Другий і третій типи банківських формувань зобов'язані складати консолідовану фінансову звітність. Необхідність формування консолідованої фінансової звітності банківськими формуваннями зумовлена тим, що учасники банківської групи діють як єдина економічна одиниця, а засновники спільно контрольованого підприємства мають спільно підпорядковану економічну одиницю, залишаючись при цьому відокремленими юридичними особами. Консолідована фінансова звітність банківської групи формується у внутрішньому середовищі групи материнським банком, а консолідована фінансова звітність, що включає результати діяльності спільно контрольованого підприємства, формується у зовнішньому середовищі спільно контрольованого підприємства його банком-спільним контролером.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. IFRS 10 «Consolidated financial statements» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.iasplus.com/en/standards/standard50>.
3. IFRS 11 «Joint Arrangements» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.iasplus.com/en/standards/standard51>.
4. Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп від 09.04.2012 № 134 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0708-12>.
5. МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_006.
6. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 № 436- IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.